

AUTISME-INCLUSIEF VOORGEZET ONDERWIJS

Een Vanuit Autisme Bekeken perspectief

VAB

VANUIT AUTISME
BEKEKEN

www.vanuitautismebekeken.nl | november 2024

Streven naar een autisme-inclusieve samenleving

Stichting Vanuit Autisme Bekeken zet zich in voor een autisme-inclusieve samenleving en dus ook voor autisme-inclusief onderwijs. Hoewel er mooie stappen in de richting van zulk onderwijs gezet worden zijn we er nog niet. Veel kinderen tussen de 12 en 18 met autisme gaan niet naar school, gaan wellicht onnodig naar speciaal onderwijs of dreigen uit te vallen. Ze missen ontwikkelkansen, krijgen mentale problemen of voelen zich buitengesloten. Maar nog belangrijker: onze maatschappij dreigt de talenten en bijdrage aan het maatschappelijk leven van deze kinderen mis te lopen.

Alex: "Ik schrijf mijn profielwerkstuk over hoe het onderwijs omgaat met neurodivergente leerlingen en wat daar nog aan kan verbeteren."

In de samenleving van de toekomst is, als het aan VAB ligt, het recht om te leren, ontwikkelen, wonen en werken voor iedereen waargemaakt. Iedereen kan zichzelf zijn en zich op eigen wijze ontwikkelen. Zo nodig met (intensieve) ondersteuning. Op school, werk en in sociale contacten hoef je niet aan een perfect plaatje te voldoen. Het wordt steeds minder relevant dat je de classificatie autisme hebt. Want iedereen is verschillend en de samenleving richt zich daar steeds beter op in. VAB wil in de praktijk laten zien welke veranderingen op school, werk en in de zorg bijdragen aan de emancipatie van mensen met autisme. Dat vraagt een open houding en het lef om standaard regels en werkwijzen te doorbreken.

Een zorgcoördinator: "De juiste combinatie van structuur en mentaliteit/ houding leg je niet even neer volgens een vooraf bedacht plan. Daar bouw je aan. In de praktijk en samen met leraren."

Oefenen met autisme-inclusief onderwijs

Wat betekent het als we de VAB-visie vertalen naar het voortgezet onderwijs? Deze vraag gaf aanleiding tot het project 'Maatwerk in contact'. Daarin keken we hoe de visie van VAB toegepast kan worden in het reguliere voortgezet onderwijs. Het project ging er vanuit dat veel leerlingen met autisme passend onderwijs kunnen krijgen op reguliere scholen als er geïnvesteerd wordt in geduldig en aandachtig contact. Een tweede uitgangspunt was dat autisme-inclusief onderwijs geen zaak is van systeemveranderingen, beleidsplan-

nen of dikke boeken over autisme, maar van een mindset waar (neuro-)diversiteit een normaal gegeven is in plaats van een bijzonder probleem. We stelden de vraag:

"Zorgt werken vanuit relatie (contact, verbinding en afstemming) voor grotere succesansen voor leerlingen met autisme in het voortgezet onderwijs?"

Op basis van onze waarnemingen en de gesprekken met en tussen mentoren, zorgmedewerkers en leerlingen kunnen we die vraag volmondig met 'ja' beantwoorden.

Visies op autisme in het onderwijs

In ons onderzoek ontdekten we dat er veel overeenstemming is tussen experts over autisme en onderwijs. Toch hebben scholen verschillende benaderingen van autisme. Soms op basis van een uitgesproken visie, soms vanuit een benadering die geleidelijk is ontstaan. Je kunt die benaderingen grofweg indelen naar de mate waarin er naar inclusief onderwijs gestreefd wordt en naar de focus in de ondersteuning. Die focus kan meer op kennis over autisme liggen, op praktische instrumenten voor leraren of op relatie, houding en contactvaardigheden van leraren. VAB is nieuwsgierig waar scholen zichzelf plaatsen op deze indeling en of ze tevreden zijn over hun benadering.

Janine had op eerdere, speciale, scholen wel uitsluiting ervaren en het verdriet over die situaties speelde haar nog steeds parten. Voor haar was inclusie, zich helemaal thuis voelen in een klas en echt ervaren dat je er bij hoort, een droom waarin ze misschien niet meer durfde geloven. Bij de start in haar nieuwe klas was een uitzonderingspositie met speciale ondersteuning en individuele aandacht prettig. Maar ze vond het ook lastig omdat het haar 'status aparte' opnieuw bevestigde. Na verloop van tijd was er voor inclusie dus iets anders nodig dan aan het begin. Dat is maatwerk dat alleen een mens kan leveren en waar gaan beleidsplan of protocol in kan voorzien.

Een paar termen voor wat er bij leerlingen met autisme een beetje anders werkt komen vaak langs in literatuur over autisme in het onderwijs:

<i>Prikkelverwerking</i>	zintuiglijke prikkels worden anders verwerkt/ gefilterd waardoor er sneller mentale overbelasting is.
<i>Proprioceptie</i>	bewustzijn/ waarneming van eigen spierbewegingen en sensorische prikkels vanuit het eigen lichaam verschilt
<i>Motoriek</i>	andere manier van bewegen (houterig, op tenen lopen), wellicht samenhangend met andere proprioceptie
<i>Centrale coherentie</i>	ook wel 'contextblindheid', waarmee door een focus op detail bepaalde structuren en samenhangen moeilijker worden waargenomen
<i>Theory of mind</i>	moeite om een (hypothetisch) beeld van een mentale situatie te krijgen, waarmee zowel het verklaren van eigen gedrag en emoties als het herkennen en begrijpen van gedrag of communicatie van anderen belemmerd wordt
<i>Executieve functies</i>	mentale processen voor het plannen en controleren van ons denken en doen. Verminderde executieve functies kan een autisme-kenmerk zijn of een gevolg van andere autisme kenmerken.

Ruimte voor eigenheid

Zowel op scholen als in de literatuur over autisme in het onderwijs is er een spanning voelbaar. Enerzijds is er de wens om ieder kind als uniek individu te zien, van wie de ontwikkeling niet langs voorspelbare lijnen loopt. Anderzijds is er behoefte aan houvast, structuur en voorspelbaarheid. Leerlingen met autisme merken deze spanning ook op. Ze voelen dat volwassenen oprecht hun best doen om ze te zien in hun eigenheid. Tegelijkertijd ervaren ze te vaak dat er niet echt geluisterd wordt naar hun behoeften, wensen en grenzen omdat leraren handelen vanuit een schematisch beeld van de 'typische autist' en dus hun plannen al klaar hebben.

Dunya: "Ik zat eerst in een speciale autismeklas. Daar moest ik werken tussen houten schotjes. Alsof ik geen behoefte heb aan contact omdat ik autisme heb!"

Dat wil VAB graag helpen verbeteren. Een inclusieve benadering die meer vanuit de relatie en nieuwsgierigheid vertrekt. Dat leidt tot een proces van zoeken, samen met de leerling, naar wat wel en niet werkt. Een benadering van de leerling met minder nadruk op kennis en praktisch handelen en meer op relatie, kost tijd en vraagt aan twee kanten om een geschikte 'mindset'. Het vraagt om geduld, openheid, nieuwsgierigheid, kwetsbaarheid en onbevangenheid. VAB gelooft in zo'n benadering. Het geeft betere resultaten op de lange termijn omdat leerlingen met autisme

steeds beter worden in aangeven wat ze nodig hebben. Bovendien is deze benadering menswaardiger. Iemand tegemoet treden vanuit een niet-wetende houding, dus zonder al te weten hoe de ander denkt en leert, getuigt van gelijkwaardigheid.

Samen zoeken naar wat werkt

Kortom: er is in boeken over autisme en onderwijs een grote bruikbare voorraad aan kennis, praktische handelingstips en benaderingswijzen voorhanden. Die voorraad is zo prachtig dat we misschien gaan denken dat we het spannende proces van zoeken met die ene leerling niet hoeven te doorlopen. In de praktijk, zeker ook op de scholen die aan dit onderzoek meededen, zien we echter dat het succes vaak niet schuilt in grondige verdieping in autisme of een flink pakket tools, handelingsplannen en instructies. Succesvolle inclusie begint vaak met een gezamenlijke zoektocht van leerling en mentor, leraar of zorgmedewerker naar wat voor deze leerling werkt.

Pieter: "Ik zuig kennis op als een spons. Maar dat komt in mijn werkgeheugen. Ik kan dat alleen verplaatsen naar mijn vaste geheugen, zeg maar mijn harde schijf, als ik mag vertellen wat ik weet."

Enkele aanbevelingen uit het rapport

Voor leerlingen

Je mag zeggen wat werkt voor jou. Soms lijkt het of jij er bent voor de school. Maar school is er voor jouw ontwikkeling. Dat vergeten leraren wel eens. Dat is vervelend maar stop daarom niet met vertellen wat voor jou wel en niet werkt.

Voor ouders

Probeer een beeld te krijgen van de visie van de school (waarbij gesprekken vaak meer helpen dan het lezen van websites) op leerlingen die om aanpassingen vragen. De twee in dit rapport besproken aspecten 'streven naar inclusief onderwijs' en 'ondersteuningsfocus' kunnen daarbij helpen.

Voor zorgmedewerkers in de school

Straal geloof uit in het leervermogen van leraren. Zij denken misschien dat het voeren van contactrijke, relatievormende gesprekken met leerlingen met autisme een uniek talent is dat alleen jij bezit. Maar iedereen kan er beter in worden. Misschien wel door te leren van jou.

Voor mentoren

Beleef plezier aan verschil! Leerlingen met autisme vragen tijd, aandacht en aanpassing en ja, dat kan lastig zijn. Maar ze bieden ook avontuur, kleur en leeransen voor jou in de pedagogische afstemming. Ze dagen je creativiteit uit, je nieuwsgierigheid en je flexibiliteit. Soms reden om te kreunen maar ook heel vaak reden om te koesteren.

Voor bestuurders, managers en schoolleiders

Verleg je focus van het leerproces van leerlingen wat naar het leerproces van leraren. Hebben jullie een leerklimaat waarin leraren niet alleen methodes, trucs en modellen leren maar ook werken aan hun ontwikkeling als mens? Zelfreflectie, zelfbewustzijn, een open hart en geest en innerlijke rust bij leraren is misschien wel belangrijker voor inclusief onderwijs dan kennis over autisme.

Wij geloven dat een school met een inclusieve, relatiegerichte benadering van leerlingen met autisme het op den duur minder druk zal hebben. Daarmee geeft de school een sterk voorbeeld aan al zijn leerlingen. Namelijk hoe we kunnen samenleven in een wereld

waar verschil tussen mensen volkomen geaccepteerd is. Dat vraagt om moed, flexibiliteit en een vooruitziende blik. Durft uw school het aan? In dat geval denkt VAB graag mee!

martin.schraivesande@vanuitautismebekeken.nl

VAB

VANUIT AUTISME
BEKEKEN

www.vanuitautismebekeken.nl

Ga voor meer aanbevelingen naar het volledige rapport.

